

MIHA SUŠNIK

ETIMOLOŠKA RAZLAGA SLOVENSKEGA TOPONIMA *TIČNICA*

COBISS: 1.04

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.30.2.12](https://doi.org/10.3986/JZ.30.2.12)

VPRAŠANJE

Zanima me podrobnejša etimološka razlaga slovenskega toponima *Tičnica*. Moje dosedanje poizvedovanje me je pripeljalo le do splošnejših razlag kot npr. *ptičnica* in podobno. Zanima me tudi, ali obstoječi toponim torej kaže na poimenovanje takšnega toponima v mlajšem času oz. ali ga je moč časovno ožje umestiti.

ODGOVOR

Ime *Tičnica* je neredko ledinsko ime, ki ga je bodisi treba povezati z občnim imenom *tīčnica* 'prostor, kjer se lovi ptice' ali pa je kakor le-ta posamostaljeno s pripono *-ica* iz pridevnika *ptičan*, ž. sp. *ptična*, ki pripada tako samostalniku *ptič*, rod. *ptiča* 'avis' kot tudi *ptica*, rod. *ptice* 'isto', oziroma je s konglomeratno pripono *-nica* po vzoru drugih imen takega tipa, npr. *Blátnica*, *Déteľnica* ipd., neposredno tvorjen iz omenjenih samostalnikov, najbrž prav tako v kontekstu lova na ptice. Zaradi morfemske transparentnosti imena skozi vse obdobje od slovanske naselitve se časovni zamejitvi imena lahko približamo le z zgodovinskimi zapisi, kot je za *Tičnico* pri Vrhniki npr. zapis *Tisniza/Tisnitza* na Jožefinskem vojaškem zemljevidu iz druge polovice 18. stoletja ali za *Tičnico* blizu Gorenje vasi pri Leskovcu omemba v avstro-ogrskem *Gemeindelexikon von Krain* iz leta 1905.

Maks Pleteršnik v svoji zbirki zemljepisnih imen (PRZZI) iz preloma 19. v 20. stoletje v sklopu imen iz leksemov *ptič* in *ptica* navaja ime *(P)tičn(i)ca* kot pogosto ime za njivo, travnik, pašnik, gozd ipd. v nekdanjih avstrijskih deželah Kranjsko, Štajersko in Koroško ter ime *Stara Tičenca* za gmajno v (tedanji) občini Dolenji Logatec. Ob teh navaja še *(P)tičn(i)k* kot ime gozda in njive v (tedanji) občini Trojane ter *Tičnik* za njivo v občini Konj v političnem okraju Litija. Po Badjuri (1953: 263) se *Tičnica*, narečno *Tičenca*, radi imenujejo nad vasmi vzpenjajoči se gozdovi po deželi in v hribih. Ime hriba *Tičnica* pri Vrhniki se pojavlja na Jožefinskem vojaškem zemljevidu kot *Tisnitza*, na kopiji *Tisniza* (SVZ 1763–1787 2:

170), prisotno je tudi na kasnejših zemljevidih. V *Atlasu Slovenije* (1986: 357) je *Tičnica* dvanajstkrat gorsko ime (od tega enkrat kot *Tičenca*), enkrat ime zaselka blizu Gorenje vasi pri Leskovcu (to se pojavlja tudi v avstroogrskem Gemein-delexikon von Krain 1905: 39), *Tičnik* pa le enkrat gorsko ime. V *Atlasu okolja* se *Tičnica* kot zemljepisno ime pojavlja 83-krat, *Tičenca* devetkrat, *Tičnik* dvajsetkrat. Danes je *Tičnica* tudi ime ulice na Vrhniki, v Logatcu in Vitanju (portal *Krajevna imena*).

Besedi se pojavljata tudi kot občni imeni, povezani z lovom na ptice, in sicer po SSKJ (*p*)*tīčnica* in (*p*)*tīčnik* pomenita 'ptičja kletka; kletka za lovljenje ptičev', po Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju* pa *p**tīčnik* pomeni 'Vogelhaus', tj. ptičja hišica ali tudi kletka, in 'priprava, s katero ptice love', *p**tīčnica* pa 'Vogelhütte', tj. skrivališče pri lovljenju ptic, 'Vogelherd', tj. gumno (Cigale 1860) oz. prostor, kjer se lovi ptice, ali tudi 'ptičja hišica/kletka'; obe besedi nastopata tudi kot fitonima. Pri Pleteršniku predstavljeno pomensko razmerje med leksemoma se pojavlja tudi pri Pohlinu, prim. *Tizhēnza* = [tičēnca] 'Vogelhütte; Area aucupatoria' (1781) in *Tizhnek* = [tičnək] 'Vogelhouse' (Pohlin 1768: 119). Enako tudi Hipolit za lat. *Aviarum pratum*, n. *Vogelthön* navaja *tyzhniza* (Hipolit I (prepis): 62), za lat. *Ornithon*, n. *Vogelhaus*, *Vogelkefich* pa *tyzhniza* in *tyzhnik* (Hipolit I: 420). Beseda se pojavlja še v Kastelčevem oz. Vorenčevem *Dictionarium Latino-Carniolicum* kot *tyzhniza* 'auarium'.

Pri imenih *Tičnica* in *Tičnik* bi lahko enako kot pri občnoimenskih ustreznikih šlo za s pripono *-ica* oz. *-ik* formalno posamostaljen pridevnik *p**tīčēn*, ž. sp. *p**tīčēna* 'tak, ki je v zvezi s ptiči/pticami', ki se potrjuje v gozdnem imenu (*P*)*tīčēn(i) Vrh* (občina Naklo, PRZZI) in pri Hipolitu, prim. *Týzhna hīsha* za lat. *Ornithon*, n. *Vogelhaus*, *Vogelkefich* (Hipolit I: 420), *tyzhnu sedīszhe* za lat. *Sedile*, n. *ort da die Vögel sich sezen* (Hipolit I: 595), *tyzhniga véjdesha flushba inu opravīlu* za lat. *Auguratus*, n. *Vogelwaarsagerambt* (Hipolit I (prepis): 62); v tem primeru gre verjetno za nadomeščanje zvez tipa *p**tīčēna njīva*, *p**tīčēni gōzd* ipd. Druga možnost je, da gre za neposredno tvorbo s konglomeratno pripono *-nica* oz. *-nik* s pomenom 'tisti, ki je v zvezi s ptiči/pticami' po uveljavljenem imenotvornem vzorcu, prim. imena njiv *Blátnica*, *Dételnica*, *Gnojn(i)ca* ipd. (PRZZI). V obeh primerih pomenska motivacija verjetno ni zgolj prisotnost ptic, ker tako poimenovanje denotata ne bi dovolj natančno določalo – morda je posredi prav kontekst lova na ptice. Tretja možnost je, da gre za občnoimensko besedo *tīčēnica* 'prostor za lovljenje ptic' z metonimijo. Ime zaselka *Tičnica* blizu Gorenje vasi pri Leskovcu kakor tudi imena omenjenih ulic so gotovo tranonimizirana iz ledinskega imena.

Obrušenje sklopa *pt-* > *t-*, ki ga obravnavane besede izkazujejo, je značilno za Goriško, Kranjsko, spodnje ter srednje Štajersko in širše; medtem ko knjižni zapisi iz 16. stoletja najverjetneje še odražajo v narečjih ohranjeno vzglasje, je zapise s *pt-* od 17. stoletja dalje razumeti kot poknjžene (Ramovš 1924: 178). Pridevnik

ptičan je mogoče izvajati tako iz *ptič*, rod. *ptiča* < psl. **pъt-ŭtъ* kot tudi iz *ptica*, rod. *ptice* < psl. **pъt-ŭca*, ki sta s pripono **-itъ* oz. **-ica* izpeljana iz izhodišnega samostalnika psl. **pъtā* 'ptica', saj podstava pridevnika *ptičan* < **pъt-ŭt-ьnъ* oz. **pъt-ŭč-ьnъ* zaradi sovpada izhodišnega **t* (preko mehkega **č*) in **č* na večini slovenskega jezikovnega ozemlja razen zahodnega obrobja ni razvidna. Tudi v akcentskem oziru podstave ni mogoče natančneje določiti, saj je bil naglašeni samoglasnik v priponi v obeh primerih staroakutiran.

LITERATURA

- Atlas okolja** = *Atlas okolja*, Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO), https://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso.
- Atlas Slovenije 1986** = *Atlas Slovenije*, 109 preglednih kart v merilu 1 : 50 000 in Slovenija v sliki in besedi, Ljubljana: Mladinska knjiga – Geodetski zavod SR Slovenije, 1986.
- Badjura 1953** = Rudolf Badjura, *Ljudska geografija: terensko izrazoslovje*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1953.
- Cigale 1860** = Matej Cigale, *Deutsch-slovenisches Wörterbuch I–II*, Laibach: Josef Blasnik, 1860.
- Gemeindelexikon von Krain 1905** = *Gemeindelexikon von Krain*, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900, herausgegeben von der k. k. statistischen Zentralkommission, Wien: K. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1905.
- Hipolit** = Hipolit Novomeški, *DICTIONARIUM TRILINGUE EX TRIBUS NOBILISSIMIS EUROPÆ LINGUIS COMPOSITUM IN ANTERIORI PARTE LATINO-GERMANICO-SCLAVONICUM IN POSTERIORI PARTE. GERMANICO-SCLAVO-LATINUM*, 1711–1712, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-UZIRC8O2>.
- Kastelec – Vorenc** = Matija Kastelec – Gregor Vorenc, *DICTIONARIUM LATINO-CARNIOLICVM*, 1680/1685, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-DKBDPGX3/>.
- Krajevna imena** = *Krajevna imena*, Statistični urad Republike Slovenije (SURS), <https://www.stat.si/krajevnaimena/Settlements/ByRegion>.
- Pleteršnik** = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar: transliterirana izdaja*, ur. Metka Furlan, Ljubljana: Založba ZRC, 2006 (1894–1895), [https://www.fran.si/136/maks-pletersnik-slovensko-nemski-slovar,spletna objava 2014](https://www.fran.si/136/maks-pletersnik-slovensko-nemski-slovar,spletna%20objava%202014).
- Pohlin 1768** = Marko Pohlin, *KRAYNSKA GRAMMATIKA*, Laybach: Joh. Friedr. Eger, 1768, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-CWHKCVY6>.
- Pohlin 1781** = Marko Pohlin, *TU MALU BESEDISHE TREH JESIKOV*, Laibach: gedruckt und zu haben bey Johann Friedrich Eger, 1781, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-FU7E-7FMB>.
- PRZZI** = Maks Pleteršnik, *Pleteršnikova rokopisna zbirka zemljepisnih imen*, ur. Metka Furlan – Miha Sušnik, Ljubljana: ZRC SAZU – Založba ZRC, 2021, <https://przzi.zrc-sazu.si/>.
- Ramovš 1924** = Franc Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika II: konzonantizem*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1924.
- SSKJ** = *Slovar slovenskega knjižnega jezika I–V*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1970–1991, [https://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika,spletna objava 2014](https://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika,spletna%20objava%202014).
- SVZ 1763–1787 2** = *Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787 2*, Sekcije – Sektionen 189–191, 201–205, 212–216, 219, 220, Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU – Arhiv Republike Slovenije, 1996.